

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunei.
Concurs, inserțiuni și taxele de abonament se trimit administrațiunei tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oras și comitat Nr. 266.

Cuvântare

rostită la parastasul celebrat pentru profesorul Dr. Avram Sădean în catedrala gr.-or. rom. din Arad, în 9/22 nov. 1914,

de: Dr. Lazar Iacob.

În zilele acestea a trecut un an, de când am petrecut la cele eterne o podoabă a școalei românești: pe profesorul Dr. Petru Pipoș. Atunci credeam, că această școală, care a trecut prin atâtea sguđuri și în timp scurt a pierdut atâția muncitori harnici, va fi scutită timp mai lung de clipele unei despărțiri dureroase. Dar abia s'au uscat lacrimile vărsate pe mormântul aceluia luminat profesor, școala abia a desbrăcat haina de jale și steagul cernit vestește o nouă pierdere. Glasul duios al clopotelor ne chiamă astăzi din nou la rugăciune pentru sufletul dascălului, care ca bun ostaș și-a vărsat sângele pentru țară.

Războiul crâncen, care din o parte însemnată a pământului a făcut o vale a plângerii, care a răpit atâția fii din brațele iubitoare ale maicelor, atâția părinți din cercul iubitor al familiei — ne-a răpit și nouă un coleg scump: pe profesorul Dr. Avram Sădean.

Urmând glasului de chemare al țării, s'a dus îndată la începutul războiului cu nădejdea, că-i va surâde norocul și se va întoarce sănătos. S'a dus cu speranța, care picură mângăiere în atâtea inimi întristate. La început a fost pe câmpul de luptă dela sud și de acolo s'a dus la nord, în pământul posomorit al Galileii. În țara necazurilor și primejdiilor îl urmăream cu ochii inimilor noastre și ne cutremuram la gândul, că moartea îi urmărește pașii. De mulțori a înfruntat primejdia morții, săptămâni dearândul a stat în focul ucigaților al dușmanului, dar a scăpat cu zile. Vestea aceasta bună o împărtășia și colegilor săi, știind că le face bucurie. Eră prieten credincios și ne da des semne de viață. Scrisorile din urmă însă erau tot mai duioase și vădiau un fel de presimțire a sfârșitului tragic. Acum ne rugă, să nu uităm de »bietul Avram«. Fiind în cetatea Przemyslului, împresurată de dușman, n'a avut mângăierea să știe ceva despre ai săi. Iar nouă, după puține zile, ne-a fost dat să auzim vestea sguđuitoare, că prietenul nostru ne-a trimis cel

din urmă »rămas bun«. A căzut în luptele din jurul Przemyslului, în 18 octomvrie n., lovit de trei gloanțe dușmane.

Ca fulgerul s'a răspândit vestea aceasta în toate părțile, umplând de durere inimile tuturor aceluia, cari l-au cunoscut și l-au iubit. Plânge acum nemângăiata sa soție, ajunsă la văduvie după o conviețuire fericită abia de două săptămâni; plâng amar părinții, cari l-au crescut și le eră scump ca lumina ochilor; nemângăiați sunt colegii și prietenii, plâng elevii, întristați sunt cunoscuții lui; jelește școala pierderea unui fiu harnic și devotat. A copleșit durerea inimile tuturor. S'au împlinit cuvintele prorocului Ieremia: »Stricatu-s'a bucuria inimii noastre, întorsu-s'a întru plângere desfătarea noastră«. (Plângeri, 5, 15). Și când durerea a cuprins pe toți, eu am datoria grea să poruncesc inimii, să opresc isvorul lacrimilor mele. Și a-s vrea astăzi să răsune glasul meu mai puternic decât o trambiță, să vestesc jalea noastră și să cunoască toți ce am pierdut. Dar rostul prietenului, covârșit de durere, trebuie să se înnece în suspine.

Suntem triști, pentru că am pierdut un om bun, un profesor harnic și însuflețit, un cercetător diligent al trecutului nostru.

Profesorul Dr. Avram Sădean încă de mic a arătat o sete deosebită de învățatură, și părinții săi, bunii țărani din Răhău — comitatul Sibiiului — au înțeles dorința lui și l-au trimis la școală. Simțirea românească, dusă din casa părinților, s'a întărit în școalele românești din Blaj și Năsăud. După terminarea claselor gimnaziale urmează cu zel și mai aprins studiile la universitate și după sfârșirea lor a fost numit profesor la un gimnaziu de stat din Budapesta. În acelaș timp a fost ales profesor și la institutul nostru pedagogic-teologic, prin unica recomandare ce-i dedeau atestatele. A grăbit să vină la noi, fiindcă școalei românești doriă să aducă prinos toate cunoștințele sale, zelul învăpăiat și toată căldura inimii sale.

Au trecut șase ani de când și-a început chemarea de propovăduitor al luminii. A fost chemat să propună limba și literatura românească, studiu care înalță și însuflețește. Aici i s'a dat prilej să întărească în viitorii povățuitori ai ne-

mului însuflețirea pentru graiul dulce românesc și să aprindă în sufletele lor focul iubirii de neam. În inima acestui profesor era un prisos de însuflețire, și însuflețirea sa doriă să o sădească și în inimile altora. În scrisul bărbaților mari el a simțit adierea înviorătoare a sufletului românesc, a cunoscut acel suflet cu toate sbuciumările și aspirațiile sale și doriă ca toți să înțeleagă suflarea lui de viață.

Cu entuziasmul său cald se însoția și o rară putere de muncă și o voință de fier. Curând cadrele catedrei i s'au părut prea înguste și-l vedem alergând să desgroape scrisori vechi, cari să facă lumină în jurul bărbaților nostri din trecut. Școala noastră, cu trecutul ei centenar, a dat bun prilej pentru afirmarea frumoaselor sale calități sufletești. La temelile acestei școli sunt suferințele și luptele celor dintâi profesori, cari n'au fost numai dascăli, ci au fost și luptători pentru desrobirea sufletului românesc. Prin stăruințele lor, în frunte cu neobositul Moise Nicoară, s'a început viața națională și s'a înălțat episcopie românească în Arad. Ca un prinos al aducerii aminte de acești vrednici înaintași scrie: »Apostolatul primilor profesori ai preparandiei noastre«. Lucrarea aceasta era numai un început pentru altele mai mari.

Încă în anii de pregătire pentru chemarea de profesor ardea de dorința de a scoate la lumină scrisorile colbuite, ascunse prin arhive, cari să lumineze trecutul nostru. Din dragoste pentru învățatură a cerut ca anul de miliție să-l facă în Viena, unde în orele libere mergea la universitate, să asculte lecțiile profesorilor învățați. Acest oraș îl fermecă nu numai prin frumusețea sa și înaltele instituții culturale, ci avea putere atrăgătoare și prin arhivele bogate, în cari știă că se ascunde o comoară neprețuită pentru trecutul neamului românesc. Dar cercetările de natura aceasta sunt anevoioase: cer vreme îndelungată și răbdare. Răbdare era, dar lipsia vremea, deoarece catedra îi lega tot timpul. A învins însă greutățile și aici. Din luile de vară, așezate pentru odihnă, a făcut zile de studiu diligent și de scrutare prin arhive.

A cules documente de mare preț, a desgropat amănunte nouă despre Gheorghe Lazăr: un luminător al neamului și un propovăduitor al mântuirii noastre prin școală. Dar lucrarea sa de căpetenie ar fi fost: istoria (monografia) instituției pedagogic-teologic din Arad, la care a muncit mult, adunând un mare număr de documente. La scrierea vieții de o sută de ani a acestei școli acum nu va mai da concursul său; inima caldă a profesorului nu va mai bate, entuziasmul școlii noastre nu va da viață hrisoavelor culese cu atâta dragoste! Documentele acestea însă nu

se vor pierde, ci vor fi o podoabă a istoriei institutului. Documentele referitoare la Gheorghe Lazăr și cele culese pentru monografia școlii rămân o moștenire de mare preț și când vor vedea tiparul, abia atunci ne vom putea face icoană adevărată despre zelul și activitatea profesorului Sădean.

Iată, pentru că îmbracă școala din nou doliul! A pierdut un profesor însuflețit, un muncitor harnic și neobosit.

Pierderea lui o jelesc colegii, pentru că a fost prieten bun și sincer. Plâng elevii, fiindcă le-a fost mai mult decât profesor, le-a fost un adevărat părinte. Într'adevăr duiosă este amintirea legăturii sufletești a profesorului cu elevii. În fiecare lecție a dat elevilor o parte a sufletului său și dacă ar fi putut, ar fi ajutat pe toți băieții lipsiți, dornici de învățatură. Cât de dragi și-a avut elevii se vede și de acolo, că venitele scrierii: »Date nouă despre Gheorghe Lazăr« — le-a destinat pentru ajutorarea elevilor săraci, cari urmează cursurile pedagogice. Iar de pe câmpul de luptă, văzând că primejdia morții se apropie tot mai tare, a scris iubitei sale soții, că de ar muri în luptă, să dăruască biblioteca tinerimei pedagogice. Dorința aceasta s'a împlinit și de astăzi frumoasa lui bibliotecă, în număr de peste o mie de cărți, va fi izvorul, la care vor merge elevii să scoată apa vie a învățaturii; vor merge cu evlavie și sfială știind, că în cărțile acelea a lăsat profesorul o parte a sufletului său. Poate să fie oare exemplul mai frumos de iubire și prețuire a elevilor și a școlii?

De acum nu-l vom mai vedea? Profesorul însuflețit și harnic își odihnește trupul obosit în pământ străin, departe de ai săi; inima caldă, care bătea tare la tot ce era românesc, e acoperită acum de glia rece. Ne-a părăsit, când așteptam mai mult dela sufletul său învățat; l-a răpit moartea, când îi era mai dragă viața, când era convins, că aici pe pământ și-a aflat fericirea și liniștea în cuibul cald familiar.

Totul se pare numai un vis greu, din care însă te deșteaptă realitatea tristă. Nu mai este; a căzut alături de multele mii, cari luptă pentru țară. Dar din jertfele și suferințele mari ale lor: ale sutelor de mii de voinici români, cari luptă în toate părțile, va răsări odată norocul nostru al tuturor.

A murit. Cât de trist sună acest cuvânt! Moarte, cât de amară este pomenirea ta! Dar să se fi sfârșit oare toate? Sbuicismările neconținute pentru lumină, gândurile înalte și sentimentele alese să se închidă într'un mormânt întunecos? Dacă aceasta e singura noastră moștenire, atunci omul este ființa cea mai nenorocită din lume. Credința însă ne învață altfel. Corpul se întoarce

în pământ, dar sufletul își continuă viața; ora morții pe pământ este ora nașterii pentru nemurire. În lumina acestei credințe din mormântul rece răsare speranța unei vieți mai bune.

Iubiților creștini! În pământul depărtat al Galiției este acum cu un mormânt mai mult, în care zace corpul neînsuflețit al »bietului Avram«. A fost departe de noi și nu i-am putut da cinstea cea de pe urma, nici flori n'am presărat pe mormântul lui; alții i-au dat cinstea, care se cuvine unui erou căzut în luptă; dar ne-am adunat și noi astăzi în acest loc sfânt, să înălțăm rugăciuni pentru sufletul său. Sufletește noi astăzi îi facem înmormântarea, de aceea să ne rugăm bunului Dumnezeu, ca sufletul său să-l facă părtaș de lumina vecinică a împărăției cerești!

Scump coleg, odihnește în pace! Fie-ți memoria binecuvântată și în veci neștearsă! În veci pomenirea ta!

CRONICA.

Exame de calificare învățătoarească. În 15/28 decembrie se vor ține la institutul nostru pedagogic din Arad examenele corigente de calificare învățătoarească. Candidații au să se însinue la direcțiunea seminarială până la 7/20 decembrie.

Parastas. Duminecă s'a oficiat parastas pentru sufletul eroului profesor Dr. Avram Sădean. Parastasul a fost precedat de liturgie. Răspunsurile liturgice le-a dat corul seminarial de care atâta vreme eram lipsiți. Reaflându-ne în biserică cu corul par'că ne-am fi renoit și maestrul Trifon Lugojan se simțea mai fericit, că ne-am regăsit în serviciul altarului. Parastasul a fost oficiat de P. C. S. părintele protosincol Roman Ciorogariu asistat de preoții din loc și de profesorii preoți din seminar. Publicul plângea de jalea celui mort și de douăori plângea împreună cu tinăra văduvă, o copilă încă și văduvă deja. Un tragic al vieții ce pe toți i-a sguduit. Sus dăm panegiricul profesorului Dr. Lazar Iacob, bunul prieten și coleg al reposatului, care a dat cu vrednicie cinstea pomenirii virtuților celui răpit dela noi de urgia războiului.

O scrisoare a regelui Carol. Ziarul „L'Independence Roumaine“ publică o scrisoare a regelui Carol către papa Benedict XV, scrisă cu câteva zile înainte de moarte. În ea marele rege scrisse între altele: „În aceste vremuri grozave, în care trăim, nimic nu doare mai mult, ca năzuințele pacifiste ale sf. noastre Biserici. Din motivul acesta toate privirile și toate nădejdirile, se îndreaptă către Biserica noastră și către persoana înaltă a Sfinției Tale, în credința aceea, că misiunea aducătoare de pace, vei putea să o împlinești cu succesul dorit“.

Parastas solemn. În biserică paroh. gr.-or. rom. din comuna Petriș, în duminică din 2/15 noembrie 1914, s'a oficiat imediat după serviciul divin, prin parohul Iosif Cimponeriu, parastas pentru decedatul pe câmpul de luptă din Galiția, profesorul seminarial Dr. Avram Sădean. La parastas au asistat întreg poporul din biserică, dând astfel venerațiune unui distins profesor și brav luptător al neamului nostru. În veci amintirea lui!

Masa studenților. Din Brașov se anunță, că în anul acesta de multă jale și generală lipsă, corpul profesoral dela școlile noastre secundare, în frunte cu directorul dl V. Onișiu, au hotărît să ajute în măsură mai însemnată ca până acum, pe școlarii numeroși, cari au cerut să fie primiți la masa studenților. Budgetul de cheltueli al mesei pe anul școlar curent este statorit cu 7200 coroane; ear venitul este numai de 5500 cor. Față de 28 școlari beneficiați în anul școlar trecut, s'au primit în anul școlar de acum 41 școlari, dintre cari 31 sunt primiți pe anul întreg școlar ear 10 numai pe lunile de iarnă până la sfârșitul lui februarie. Beneficiul stă din dejun și prânz zilnic gratuit în internatul școlilor noastre brașovene la aceeaș masă și cu aceeași mâncări, ca și pentru elevii cu plată ai internatului. Nădăjduim, zice „G. T.“, care aduce această știre, că generoșii sprijinitori ai mesei studenților noștri, îndeosebi băncile române din patrie, nu vor uita nici în acest an de crize, să trimită obolul lor pentru fiii neamului, avizați la ajutorul acestei instituții de caritate. La rugăciunea de masă, școlarii rostesc cuvintele: „Iar pe binefăcătorii mesei acesteia, vii și morți, pomeniște-i, Doamne, în împărăția Ta!“

Concurse.

Pentru îndeplinirea postului de învățător la școala confes. gr.-or. rom. din Crivobara, tractul Belinț, se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. În bani gata 498 cor.
2. Dela pământul școlii, socotit à 150 cor.
3. 22 măji metrice bucate: jumătate grâu, jumătate cucuruz, socotit à 16 cor. maja metrică 352 cor.
4. Pentru conferință 20 cor.
5. Pentru scripturistică 6 cor.
6. Locuință în natură, cu grădină lângă ea. Dela înmormântare, unde va fi poftit, 50 fileri, eventual 1 coroană.

Întregirea peste 1000 cor, se va cere dela stat. Să obsearvă că, repararea pe dinlăuntru a locuinții cade în sarcina învățătorului.

Alesul va avea să presteze servicii cantonale, în și afară de biserică, fără altă remunerație.

Darea după pamânt o poartă învățătorul.

Reflectanții au să-și aștearnă petițiile, instruate conform legilor în vigoare, comitetului parohial, pe calea oficiului protopresbiteral gr.-or. rom. din Belinț și să se prezenteze într'o Duminică sau într'o sărbătoare în s. biserică, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Reflectanții, cari au mai fost în funcție, au să acudă și atestat de conduită dela protopresbiterul unde au funcționat mai în urmă.

Comitetul parohial.

În înțelegere cu mine: Gherasim Sârb protopresbiter.

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoarești dela școala gr. or. rom. din comuna **Alioș**, (Temesillésd) protopopiatul Lipova la clasele III—VI conform ordinului consistorial de sub Nr. 4727/1914, se escrie de nou concurs cu termenul de **30 de zile** dela I-a publicare în „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt:

1. În bani gata din cassa cultului 1000 cor.
2. Pentru participarea la conferință 15 cor.
3. Pentru scripturistică 10 cor.
4. Intregirea salariului se va cere dela stat care salar și altcum este asigurat prin rezoluția dlui ministru cu Nr. 178568/1914.

5. Locuința în edificiul școalei cu supraedificatele, podrumul și grădina școalei le va folosi în părți egale cu colegul său.

Relut de lemne pentru învățător comuna bisericască nu dă, pentru curățirea locuințelor învățătoarești se va îngriji alesul.

Pentru încălzitul și curățirea saiei de învățământ se va îngriji comuna bisericască.

Învățătorul ales se îndatorează să conducă strana dreaptă, se conducă și supravegheze elevii în biserică fără altă remunerațiune.

Reflecții sunt poftiți să-și substearnă recursele adresate comitetului parohial din Alioș pe calea P. On. Oficiu protopresbiteral al Lipovei (Lippa) având să le ajusteze cu următoarele documente în *original*:

- a) estras de botez din matricula bisericască și civilă.
- b) diploma de învățător.
- c) atestat de apartinență (illetőségi bizonyítvány).
- d) atestat de serviciu după serviciul de până acum.
- e) declarația privitoare la serviciul militar, încât este asentat și-a făcut anul de voluntar ori nu.

Dela recurenți se poștește ca sub durata concursului să se prezinte în vre-o Duminică ori sărbătoare în sf. biserică din loc, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Alioș, din ședința comitetului parohial ținută la 22 Iunie (5 Iulie) 1914.

Avesalon Tiucra
preot. preș. com.

Toma Muntean
inv. în penz. not. com.

În conțelegere cu: *Fabriciu Manuilă* protopresbiter
inspector școlar.

—□—

3—3

Pe baza concluzului Nr. 4881/1914 a Venerabilului Consistor diecezan, se publică concurs pentru îndeplinirea parohiei vacante din **Groși (Garassa)** cu termen de **30 de zile** dela prim publicare în organul oficios, pe lângă următoarele condițiuni:

1. O sesiune parohială, parte la deal, parte șes, o parte arătură, iar alta parte fânaț.
2. Casa parohială, constatătoare din 2 odăi și cuină și grădină de legume.
3. Stolele legale.
4. Birul legal.

Alesul va suportă singur toate dările publice după venitul parohail.

Parohia este de clasa a II-a, dar întrucât nu s'ar prezentă recurenți ecalificați pentru aceasta classă, se admit și recurenți cu clasificație pentru parohii de clasa a III-a.

Recursele, adresate comitetului parohial din Groși, ajustate regulamentar, sunt a se substerne Prea On.

Oficiu protopresbiteral gr. or. român din Mariaradna. Reflecții vor avea a se prezentă în sfânta biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în rituale și oratorie.

Groși (Garassa) din ședința comitetului parohial ținută la 19 oct. (1 nov. 1914).

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopiu Givulescu*, ppresb. Radnei.

—□—

3—3

Căițe (căciuli) preotești

pentru scutirea capului la serviciul în liber pre-
cum și potcapii, se pot comandă la

Librăria diec. din Arad.

Bucata, din catifea, costă 6 cor. iar din stofă 4 cor.

Potcapia, din catifea 5—7 cor.

La comande e a se indică măsura capului.

University Library Cluj

La librăria diecezană din Arad.

Au apărut și se găesc de vânzare

Șaizeci și cinci de predici populare

premiat de academia română

de

Arhim. I. Scriban.

à cor. 4. exempl.
plus porto 30 fil.

